
NAHİV USULÜNDE İLLET TEORİSİ VE TEMEL NAHİV İLLETLERİ

Yazar

Dr. Cumali BAYLU

© Copyright 2023

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-399-065-7	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı Nahiv Usulünde İlet Teorisi ve Temel Nahiv İletleri	Yayıncı Sertifika No 47518
Yazar Cumali BAYLU ORCID iD: 0000-0001-6454-2173	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	Bisac Code RELO37000
	DOI 10.37609/akya.2502

Kütüphane Kimlik Kartı
Baylu, Cumali.
Nahiv Usulünde İlet Teorisi ve Temel Nahiv İletleri / Cumali Baylu.
Ankara: Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2023.
232 sayfa.: 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253990657
1. Din Bilimleri.

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A
Yenişehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla...

Hamd, alemlerin rabbi olan Allahu Teâlâ'ya mahsustur. Salât ve selam, onun kulu ve elçisi Hz. Muhammed'in ve ashabının üzerine olsun.

Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) 610 yılında peygamber olarak gönderilmesi ve son ilahi kitap olan Kur'ân-ı Kerim'in nazil olmaya başlamasıyla birlikte Arap dili ayrı bir önem kazanmış ve bu durum Arap grameri/nahivle ilgili çalışmaların başlamasına sebep olmuştur. Nitekim nahiv ilminin kurucusu kabul edilen Ebü'l-Esved ed-Düeli'nin (ö. 69/688) Arapçayla ilgili olarak yaptığı ilk çalışmalar, Kur'ân'ın doğru okunup anlaşılması amacıyla yönelik olmuştur. Anca dilde bozulmaların görülmesi üzerine başlatılan dil çalışmaları, zaman içerisinde bağımsız bir zemine oturmuş ve Arap gramerinin kuralları belirlenmeye çalışılmıştır.

Nahiv ilmiyle ilgili ilk çalışmaların başladığı I. (VII.) yüzyıldan itibaren nahiv kurallarının yanı sıra bu kuralların kaynakları/gerekçeleri de nahiv çalışmaları kapsamında üzerinde durulan önemli konulardan biri olmuştur. Nitekim günümüze ulaşan en eski ve en önemli nahiv eseri olarak kabul edilen Sibeveyh'in (ö. 180/796) el-Kitab isimli eserinde nahiv kurallarının kaynaklarına ve sebeplerine yönelik bilgiler verildiği görülmektedir. Genel nahiv kitaplarındaki illetlerle ilgili bu değerlendirmeler III. (IX.) yüzyıldan itibaren müstakil illet çalışmalarının yapılmasına, VI. (XII.) yüzyıldan itibaren de müstakil nahiv usûlü kitaplarının yazılmasına zemin hazırlamıştır.

Nahiv illetleri gerek nahiv usûlüne dair yazılan eserlerde, gerekse nahiv ilminin fûrû' konularının işlendiği eserlerde önemli yer tutmuş; nahiv âlimleri bir yandan illetleri pratik bakımdan değerlendirirken, bir yandan da teorik bakımdan illetleri tartışarak bu konuya dair görüşlerini belirtmiştir.

“Birbiriyle kıyaslanan/karşılaştırılan iki şey arasındaki ortak vasıf” anlamına gelen ve kıyasın bir rüknü olarak ele alınan illet, çalışmamızın ana konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında illetin mahiyeti, nahiv usûlündeki yeri, ortaya çıkış süreci, kısımları ve dilbilimcilerin illetlere yaklaşımları incelenecek; nahivde illete dayalı olarak konulan temel hükümler ve illetleri tespit edilecektir. Tespit edilen illetin doğruluğu kıyasın doğruluğunu, kıyasın doğruluğu da hükmün doğruluğunu gösterir. Bu da nahiv illetleri konusunun, gramer kurallarının tespit edilmesinde ve öğrenilmesindeki önemini göstermektedir.

Tez yazma süreci boyunca samimi desteklerini esirgemeyen, yaptığı değerlendirmeler ve düzeltmelerle tezime yön veren değerli hocam ve danışmanım Prof. Dr. Ali Bulut’a; gerek ders döneminde, gerekse tez izleme jürisinde olması hasebiyle tez döneminde kendisinden istifa ettiğim Prof. Dr. Adem Yerinde’ye; lisans ve doktora ders döneminde kendisinden ziyadesiyle müstefid olduğum Prof. Dr. Abdurrahman Özdemir’e; tezin içeriğini belirleme konusunda yol gösteren, önceki danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Musa Alak’a; tez izleme jürisi üyelerinden Doç. Dr. Ali Öztürk’e; tez savunma jürisi üyelerinden Prof. Dr. Halil İbrahim Kaçar’a; Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Faruk Çifçi’ye; doktora tez dönemi boyunca İstanbul’dan uzakta olmam sebebiyle bana birçok konuda yardımcı olan değerli arkadaşım Ar. Gör. Mehmet Hayri Acat’a; temel Arapça eğitiminde rahle-i tedrisinden geçtiğim hocalarım Fatih Güleç ve Fesih Hergül’e; yetişmemde ve bugünlere gelmemde büyük emekleri olan saygıdeğer anne ve babama; tez yazma süreci boyunca her anlamda desteğini gördüğüm ve bu sürecin her aşamasındaki heyecanı birlikte yaşadığım vefakar eşim Leyla’ya ve son olarak, tezi yazmak için çoğu zaman oyun vakitlerinden ödünç almak zorunda kaldığım kızlarım Elif ve Berfin’e samimi ve içten duygularıyla teşekkür ederim.

Dr. Cumali BAYLU

İÇİNDEKİLER

Giriş	1
--------------------	----------

Bölüm 1

Nahiv Usûlü

A. Nahiv İlminin Tanımı ve Ortaya Çıkışı.....	7
1. Nahiv İlminin Tanımı	7
a. İbnü's-Serrâc'ın (Ö. 316/929) Tanımı	8
b. İbn Cinnî'nin (Ö. 392/1002) Tanımı	8
c. Cevherî'nin (Ö. 393/1003) Tanımı	9
d. Cürcânî 'Nin (Ö. 816/1413) Tanımı	9
e. İbn Usfûr'un (Ö. 669/1270) Tanımı	9
2. İslamiyet Öncesinde Arap Dili	10
a. Genel Durum	10
b. Arap Dili Çalışmaları	11
3. İslamiyet Sonrasında Arap Dilinin Durumu ve Arap Diline Yönelik İlk Çalışmalar	14
a. Hz. Peygamber Dönemi (610-632)	14
b. Raşit Halifeler Dönemi (632-661)	17
1. Kur'ân'ın Derlenmesi	18
2. Kur'ân'ın Çoğaltılması	19
c. Emeviler Dönemi (661-750)	21
1. Dilde Lahn Olgusu	21
2. Kur'ân'a Hareke ve Nokta Koyulması	23
3. Nahiv İlminin Ortaya Çıkışı.....	24
B. Nahiv Usûlü.....	27
1. Nahiv Usûlünün Tanımı ve Kapsamı	27

2. Nahiv Usûlünün Ortaya Çıkışı ve Gelişimi.....	28
3. Nahiv Usûlüne Göre Arap Gramerinin Kaynakları.....	30
a. Naklî Deliller/Sema‘.....	31
1. Kur’ân/Kıraat.....	33
2. Hadis/Rivayet.....	34
3. Arap Kelamı.....	39
b. Aklî Deliller.....	41
1. Kıyas.....	41
2. İcmâ.....	50
3. İstishâb.....	51

Bölüm 2

İllet Teorisi

A. İlletin Tanımı.....	53
1. Sözlük Anlamı.....	53
2. İstilah Anlamı.....	54
B. Nahiv Usûlünde İlletin Ortaya Çıkışı ve Tarihi Seyri.....	56
C. İlletin Kısımları.....	62
1. İbnü’s-Serrâc’ın Taksimatı.....	62
2. Zeccâcî’nin Taksimatı.....	63
3. İbn Cinnî’nin Taksimatı.....	64
4. Süyûtî’nin Taksimatı.....	65
5. Celîs Ed-Dîneverî’nin Taksimatı.....	66
6. Yaygın Olarak Kullanılan Diğer İllet Çeşitleri.....	74
D. Arap Dilbilimcilerin İllet Teorisine Yaklaşımları.....	76
1. İllet Teorisini Savunan Dilbilimciler.....	76
a. İbn Ebî İshâk El-Hadramî.....	76
b. Halil B. Ahmed.....	77
c. Sîbeveyh.....	78
d. Müberred.....	78
e. İbnü’s-Serrâc.....	79

f. Zeccâcî.....	80
g. İbnü'l-verrâk	80
h. İbn Cinnî.....	81
ı. Celîs Ed-Dîneverî.....	82
i. İbnü'l-Enbârî.....	82
2. İlet Teorisine Tamamen veya Kısmen Karşı Çıkan Dilbilimciler	83
a. İbn Hazm (Ö. 456/1064)	84
b. İbn Sinan El-Hafâcî (Ö. 466/1074)	85
c. İbn Madâ El-Kurtubî (Ö. 592/1196).....	85
d. Ebû Hayyân El-Endelüsî (Ö. 745/1345)	87
e. İbn Hişâm El-Ensârî (Ö. 761/1360)	88
f. Süyûtî (Ö. 911/1505)	89

Bölüm 3

Temel Nahiv Konularının İletleri

A. İ'râb.....	91
1. İ'râbın Tanımı.....	91
2. İrabın Ortaya Çıkışı ve Var Olmasının İleti	92
3. İ'râbın Kısımları.....	94
4. Aslı ve Fer'î İ'râb Alâmetleri	96
5. Mu'reb İsimler ve İ'râb Alâmetleri	97
a. Müfred Munsarif ve Cem-İ Mükesser Munsarif	97
b. Gayr-İ Munsarif.....	98
c. Cem-İ Müennes Sâlim.....	101
d. Tesniye ve Cem-İ Müzekker Sâlim.....	102
e. Esmâ-İ Sitte	107
6. Mebnî İsimler	110
a. Sürekli Mebnî Olan İsimler.....	111
1. Zamirler.....	111
2. İsm-İ Mevsûller.....	113
3. İsm-İ İşaretler.....	115

4. Fiil İsimleri.....	116
5. Bazı Kinâye Lafızları	117
6. Bazı Mürekkebe Lafızlar	119
7. Bazı Zarflar	121
8. Esmâu'l-Esvât / Ses İsimleri	123
9. فَعَالٌ veznindeki Bazı İsimler.....	123
b. Bazı Durumlarda Mebnî Olan İsimler.....	124
1. Müfred Marife Münâdâ.....	124
2. Umûmî Olumsuzluk Bildiren لَّا'nın İsmi	125
3. قَبْلُ, بَعْدُ ve Altı Yön İsmi	126
4. İsm-İ Mevsûl Olarak Kullanılan أَيٌّ ve آيَةٌ.....	128
7. Mu'reb Fiiller	128
8. Mebnî Fiiller.....	129
a. Mâzî.....	130
b. Emir.....	130
c. Sonuna Cem-İ Müennes Raf' Zamiri Bitişmiş Muzâî	130
9. Lafzî – Takdîrî ve Mahallî İ'râb	130
a. Lafzî İ'râb.....	131
b. Takdîrî İ'râb.....	131
1. İstiskâl	131
2. Taazzür	132
3. Münasebet	133
B. Âmil.....	133
1. Fiil	133
2. İsm-İ Fâil	134
a. Elif-Lam Takılı İsm-İ Failin Amel Etmesi	135
a. Elif-Lam Takısız İsm-İ Fâilin Amel Etmesi	136
3. İsm-İ Mef'ûl	137
4. Sıfat-I Müşebbehe	137
5. Master.....	138
6. Muzâf/İsm-İ Muzâf	140
7. İsm-İ Mübhem-İ Tam (Tam ve Kapalı İsim).....	140

8. Fiil İsimleri.....	142
C. Ma‘mûl.....	143
1. Fâil.....	143
a. Fâilin Tanımı	144
b. Fâil İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	144
2. Nâibu’l-Fâil	147
a. Nâibu’l-Fâilin Tanımı.....	147
b. Nâibu’l-Fâil İle İlgili Hükümler ve İletleri	148
3. Mübteda ve Haber	148
a. Mübteda ve Haberin Tanımı	148
b. Mübteda ve Haber İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	149
4. Nâkıs Fillerin Ma‘mûlleri.....	153
a. Kâne / كَانْ ve Benzerleri	154
1. Fiiller ve Anlamları	155
2. Kan ve Benzerlerinin Ma‘mûlleri İle İlgili Hükümler ve İletleri.....	155
b. Mukârebe Fiilleri/Kâde / كَادْ ve Benzerleri.....	156
1. Mukârebe Fiilleri ve Anlamları	157
2. Mukârebe Fiillerinin Ma‘mûlleri İle İlgili Hükümler ve İletleri.....	157
5. Fiile Benzeyen Harflerin Ma‘mûlleri	159
a. Fiile Benzeyen Harflerin Anlamları ve Amel Etme İleti.....	159
b. Fiile Benzeyen Harflerin Ma‘mûlleri İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	161
6. Mef‘ûlün Bih	162
a. Mef‘ûlün Bih Tanımı	162
b. Mef‘ûlün Bih İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	163
7. Mef‘ûlün Mutlak	166
a. Mef‘ûlün Mutlakın Tanımı	166
b. Mef‘ûlün Mutlak İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	167
8. Mef‘ûlün Fih	168
a. Mef‘ûlün Fihin Tanımı	169
b. Mef‘ûlün Fih İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	170

9. Mef'ûlün Leh/Mef'ûlün Lieclih	172
a. Mef'ûlün Lehin Tanımı	173
b. Mef'ûlün Leh İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	173
10. Mef'ûlün Meah.....	175
a. Mef'ûlün Meahın Tanımı	175
b. Mef'ûlün Meah İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	176
11. Hâl	178
a. Hâlin Tanımı	178
b. Hâl İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	179
12. Temyîz	183
a. Temyîzin Tanımı.....	183
1. Müfretten/Zâttan Kapalılığı Kaldıran Temyîz	184
2. Cümleden/Nispetten Kapalılığı Kaldıran Temyîz.....	185
b. Temyîz İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	186
13. Müstesnâ	188
a. Müstesnânın Tanımı	188
b. Müstesnânın Kısımları	188
1. Tam Mûceb Muttasıl	189
2. Tam Menfi Muttasıl.....	189
3. Tam Mûceb Munkatı	189
4. Tam Menfi Munkatı	190
5. Gayr-İ Tam (Müferrağ)	190
c. Müstesnâ İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	190
14. Muzâfun İleyh	191
a. İzafet ve Muzafun İleyhin Tanımı	192
b. İzafetin Kısımları	192
c. Muzafun İleyh İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	193
15. Tevâbi'	193
a. Sıfat	193
1. Sıfatın Tanımı.....	194
2. Sıfatın Kısımları.....	194
3. Sıfat İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	195

b. Tekid.....	196
1. Tekidin Tanımı	196
2. Tekidin Kısımları	196
3. Tekid İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	199
c. Bedel.....	199
1. Bedelin Tanımı	199
2. Bedelin Kısımları	199
3. Bedel İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	201
d. Atf-I Beyân.....	202
1. Atf-I Beyanın Tanımı	202
2. Atf-I Beyan İle İlgili Bazı Hükümler ve İletleri.....	203
e. Atf-I Nesak	204
1. Atf-I Nesakın Tanımı.....	204
2. Atf Harfleri ve Kullanımları.....	204
3. Atf-I Nesak İlgili Bazı Hükümler ve İletleri	207
Sonuç	209
Kaynaklar	213
Özgeçmiş	218

KISALTMALAR

---

a.e.	: Aynı eser
a.s.	: Aleyhisselam
b.	: İbn, İbn (oğlu)
C.	: Cilt
çev.	: Çeviren
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
Dr.	: Doktor
EKEV	: Erzurum Kültür ve Eğitim Vakfı
İFAV	: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı
İSAM	: İslam Araştırmaları Merkezi
İÜ	: İstanbul Üniversitesi
ö.	: Ölüm tarihi
Öğr.	: Öğretim
Prof.	: Profesör
r.a.	: Radiyallahu anhu
s.	: Sayfa

s.a.v.	: Sallallahu Aleyhi ve Sellem
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
sy.	: Sayı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	: Tahkik
trs.	: Tarihsiz
Üni.	: Üniversitesi
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
yy.	: Yayın Yeri Yok

KAYNAKLAR

- Abdülaziz, Muhammed Hüseyin: **el-Kıyas fi'l-luğati'l-Arabiyye**, Kahire, Daru'l-fikri'l-Arabî, 1995.
- Akdağ, Hasan: **Arap Dilinde Edatlar**, Konya, Tekin Yayınevi, 1999.
- Alp, Talha: **Mantık Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Yasin Yayınları, 2012.
- Apaydın, Yunus: “İbn Hazm”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2009, XX, 58-61.
- Atar, Fahrettin: **Fıkıh Usûlü**, İstanbul, İFAV Yayınları, 2011.
- Bebel, Auguste: **Hz. Muhammed ve Arap Kültürü**, çev. Veysel Atayman, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1997.
- Birgivi, Zeynuddîn Muhammed: **İzhârü'l-esrâr fi'n-nahv**, Cidde, Dâru'l-minhâc, 2009.
- el-Avâmil**, İstanbul, Şifa Yayınları, 2017.
- Birişik, Abdülhamit: “Kur’ân”, **DİA**, Ankara, TDV Yayınları, 2002, C. XXVI, s. 417-422.
- Bulut, Ali: **Belâgat**, İstanbul, İFAV Yayınları, 2017.
- “Arapça ve Türkçe’de İsim-Fiil Ünlem Karşılaştırması Üzerine Bir Deneme”, **EKEV Akademi Dergisi**, Erzurum, 2005, sy. 22, s. 225-244.
- “İbn Madâ’nın Arap Dilindeki Âmil Nazariyesine Yönelik Eleştirileri”, **Nüsha Dergisi**, Samsun, 2006, sy. 23, s. 61-74.
- Caetani, Leon: **İslam Tarihi**, çev. Hüseyin Cahit Yalçın, İstanbul, Tanım Matbaası, 1924.
- Câmî, Abdurrahman b. Ahmed: **el-Fevâidu’l-diyâiyye fi şerhi’l-Kâfiye**, İstanbul, Şefkat Yayıncılık, 2010.
- Cerrahoğlu, İsmail: **Tefsir Usûlü**, Ankara, TDV Yayınları, 2017.
- Cevheri, Ebû Nasr: **es-Sihâh**, thk. Ahmed Abdülğafur Attar, Beyrut, Dâru’l-ilm, 1987.
- Ceviz, Nurettin,
Demirayak, Kenan,
Yanık, Nevzat: **Yedi Askı Arap Edebiyatının Harikaları**, Ankara, Ankara Okulu Yayınları, 2017.
- Cürcânî, Ali b. Muhammed: **et-Tâ’rifât**, thk. İbrahim el-Enbârî, Kahire, Dâru’r-Reyyân.
- Çarperdi, Ahmed b. Hasan: **el-Muğnî fi ilmi’n-nahv**, Şanlıurfa, Seyda Yayınları, 2016.
- Çetin, Abdurrahman: **Kur’ân İlimleri ve Kur’ân Tarihi**, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2013.
- “Lahn”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2003, C. XXVII, s. 55-56.
- Çetin, Nihad Mazlum: “Arap”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1991, C. III, s. 276-309.
- Eski Arap Şiiri**, İstanbul, Kapı Yayınları, 2019.
- Çıkar, M. Şirin: **Kıyas Bir Nahiv Usul İlmi Kaynağı**, Ankara, Akademisyen Kitabevi, 2019.
- “Nahiv İlmi”, **İslam Medeniyetinde Dil İlimleri**, Edit. İsmail Güler, İstanbul, İSAM Yayınları, 2015.
- Çifçi, Mehmet Faruk: “İmam en-Neccâr ve Şerhu Nahvi’l-Bedv Adlı Eseri (Hakîm Et-Tirmizî’nin Fiile Dayalı Nahiv Teorisi)”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, sy. 31, Kış – 2015, s. 113-133.

- “Yapı ve Mana İlişkileri Açısından Arap Dilinde Üç Hareke”, **Hikmet Yurdu Dergisi**, Yıl: 7, C: 7, Sayı: 14, Temmuz – Aralık, 2014/2, s. 141-172.
- Çörtü, Mustafa Meral: **Arapça Dilbilgisi Sarf**, İstanbul, İFAV Yayınları, 2015.
- Dayf, Şevki: **el-Medarisu'n-nahviyye**, Kahire, Dâru'l-meârif, 1968.
- Demirayak, Kenan,
- Bakırcı, Selami: **Arap Grameri Tarihi**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları, 2001.
- Demirci, Muhsin: **Kur'ân Tarihi**, İstanbul, İFAV Yayınları, 2016.
- Tefsirde Metodolojik Sorunlar**, İstanbul, İFAV Yayınları, 2012.
- Dikici, Recep: “Hafâcî İbn Sinan”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2009, XV, 71-72.
- Dîneverî, Celîs: **Simâru's-sinâ'a fi ilmi'l-Arabiyye**, thk. Muhammed Hâlid el-Fâdil, Riyad, Camiâtu Muhammed b. Suud el-İslâmiyye, 1990
- Dinkoz, Şemseddin Ahmed: **Şerhu Merâhi'l-ervâh**, thk. Muhammed el-Azâzî, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2016.
- Doğan, Yusuf: “Arap Gramerinde İlk Yenilikçilik Hareketleri ve Etkileri”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Samsun, 2008, sy. 3, s. 183-213.
- Durmuş, İsmail: “Tağlîb”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2010, XXXIX, 372-374.
- “Nahiv”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2006, C. XXXII, s. 300-306.
- Ebü'l-Mekârim, Ali: **Usûlu't-tefkîri'n-nahvî**, Kahire, Dâru ğarîb, 2008.
- Efgani, Said: **Fî Usûli'n-nahv**, Beyrut, Daru'l-mektebi'l-İslâmî, 1978.
- Enbârî, Ebû'l-Berekât Kemâlüddîn: **Esrâru'l-Arabiyye**, thk. Berekât Yusuf Hebbûd, Beyrut, Dâru'l-Erkâm, 1999.
- Endelüsî, Ebû Hayyân: **Menhecû's-sâlik ilâ Elfiyeti İbn Malik**, thk. Sidney Glazer, New Haven, American Oriental Society Yayınları, 1947.
- Erdoğan, Mehmet: **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Ensar Neşriyat, 2005.
- Esterâbâdî, Muhammed b. el-Hasen: **Şerhu'l-Kâfiye**, Riyad, Câmîatu Muhammed b. Suud el-İslâmiyye, 1996.
- Eyyûbî, Abdullah: **Şerhu'l-İzhâr**, İstanbul, İbrahim Efendi Matbaası, 1892.
- Ezherî, Ebû Mansûr Muhammed: **Tehzîbu'l-luġa**, Beyrut, Dâru ihyâi't-turâsi'l-Arabî, 2001.
- Fâkihî, Abdullah b. Ahmed: **Şerhu Kitabi'l-hudûd fi'n-nahv**, thk. Ramazan Ahmed ed-Demîrî, Kahire, Mektebetü Vehbe, 1993.
- Fâsî, et-Tayyîb: **Feyzu neşri'l-inşirâh min tayyi ravdi'l-İktirâh**, thk. Mahmud Yusuf Feccâl, Dubâi, Daru'l-buhûs, 2002.
- Fayda, Mustafa: “Bedir Gazvesi”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1992, C. X, s. 325-327.
- “Cahiliye”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1993, C. XVII, s. 17-19.
- “Hulefâ-yi Râşidîn”, **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1998, C. XVIII, s. 324-338.
- Fetlî, Humejd: **el-İlelu'n-nahviyye**, Lübnan, Nâşirûn Yayınları, 2011.
- Galâyîni, Mustafa: **Câmi'u'd-durûsi'l-Arabiyye**, Beyrut, Mektebetu'r-risâle, 2010.
- Geylanî, Mahfuz: **Basra ve Kûfe Ekolleri Arasındaki Nahiv Tartışmaları**, Ankara, Akademisyen Kitabevi, 2018.
- Gündüzöz, Soner: **Arap Düşüncesinin Büyübozumu**, Samsun, Etüt Yayınları, 2011.
- Hadîsî, Hatice: **eş-Şâhid ve usûlu'n-nahv fi Kitabi Sibeveyh**, Kuveyt, Matbaatu Câmîat-i Kuveyt, 1974.
- Hafâcî, İbn Sinan: **Sırru'l-fesâhe**, Beyrut, Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1987.
- Hân, Muhammed: **Usûlü'n-nahvi'l-Arabî**, Biskra, Câmîatu Muhammed Haydar, 2012.
- Hassân, Temmâm: **el-Uşûl**, Kahire, Dâru âlemi'l-kutub, 2000.
- Hudarî, Muhammed b. Mustafa: **Hâşiye 'alâ Şerhi İbn Akîl**, Beyrut, Dâru'l-fikr, 1991.
- Hulvânî, Muhammed Hayr: **Usûlü'n-nahvi'l-Arabî**, Rabat, en-Naşiru'l-atlasî, 1983.

- Hüseyin, Muhammed el-Hadır: **el-Kıyas fi'l-luğati'l-Arabiyye**, Kahire, el-Matbaatu's-selefiyye, 1934.
- İbn Akil, Ebû Muhammed Bahâüddîn: **Şerhu Elfiyyeti İbn Mâlik**, Beyrut, Dâru'l-fikr, 1991.
- İbn Cinnî, Ebû'l-Feth: **el-Hasâis**, thk. Muhammed Ali Neccâr, Kahire, Dâru'l-kütübi'l-Misriyye, 1952.
- İlelu't-tesniye**, thk. Subhî et-Temîmî, Kâhire, Mektebetü's-sekâfetü'd-dîniyye, 1992.
- el-Muhtesib fi tebyîni vucûhi şevâzî'l-kıraâti ve'l-îzâhi anha**, thk. Abdünnecdí Nâsîf vd., İdlib, Dâru sezkin, 1986.
- İbn Ebî Davud, Ebû Bekr: **Kitâbu'l-mesâhif**, thk. Muhibbuddin Abdüssübhan Vâiz, Beyrut, Daru'l-beşâir, 2002.
- İbn Ebi'r-Rebî', Abdullah: **el-Basît fi şerhi Cümeli'z- Zeccâcî**, thk. İyâd b. 'İyd es-Sübeytî, Beyrut, Dâru'l-garb el-İslâmî, 1986.
- İbn Fâris, Ahmed b. Zekerriyya: **Mu'cemu mekâyisi'l-luğa**, Şam, Dâru'l-fikr, 1979.
- İbn Hâcib, Ebû Amr: **el-Kâfiye fi ilmi'n-nahv**, thk. Sâlih Abdülazim eş-Şâir, Kahire, Mektebetü'l-âdâb, 2010.
- el-Îzâh fi şerhi'l-Mufasssal**, thk. Musa Bennây el-Alîl, Bağdat, Vizâretü'l-evkâf, 1982.
- İbn Hazm, Ebû Muhammed: **Resâilu İbn Hazm el-Endelûsî**, thk. İhsân Abbas, Beyrut, Dâru müesseseti'l-Arabiyye, 1987.
- İbn Hişâm, Ebû Muhammed: **es-Sîretü'n-Nebeviyye**, thk. Mustafa es-Saka-İbrahim el-Ebyârî-Abdulaziz eş-Şelebî, Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 1936.
- İbn Hişâm, el-Ensârî en-Nahvî: **Şerhu Katri'n-nedâ ve belli's-sadâ**, Beyrut, el-Mektebetü'l-asriyye, 1998.
- el-Î'râb 'an kavâ'idî'l-i'râb**, İstanbul, Şifa Yayınları, 2013.
- Mugni'l-lebîb 'an kütübi'l-e'ârîb**, thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamîd, Beyrut, el-Mektebetü'l-asriyye, 1991.
- İbn Madâ, Ebû'l-Abbâs: **el-Reddu ale'n-nuhât**, thk. Muhammed İbrahim el-Bennâ, Kâhire, Dâru'l-i'tisâm, 1979.
- İbn Mâlik, Ebû Abdillâh Cemâlüddîn: **el-Elfiyye**, Diyarbakır, Seyda Yayınları, 2009.
- İbn Manzûr, Ebû'l-Fazl: **Lisânu'l-Arab**, Beyrut, Dâru Sader, 1983.
- İbnü'l-Cezerî, Şemsuddin Ebû'l-Hayr: **Müncidu'l-mukriîn ve mürşidu't-talibîn**, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1999.
- İbnü'l-Enbârî, Ebû Bekir: **Nüzhetu'l-elibbâ fi tabakâti'l-üdebâ**, thk. İbrahim es-Sâmirâî, Ürdün, Mektebetü'l-menâr, 1985.
- Luma'u'l-edille fi usuli'n-Nahv**, thk. Ahmed Abdülbâsit, Kahire, Dâru's-selam, 2018.
- el-İğrâb fi cedeli'l-i'râb**, thk., Said el-Efgani, Şam, Matbaatu'l-camiati's-Suriyye, 1957.
- İbnü's-Serrâc, Ebû Bekr: **el-Usûl fi'n-nahv**, thk. Abdülhüseyin el-Fetlî, Beyrut, Müessesetü'r-risâle, 1996.
- İbnü'l-Verrâk, Muhammed b. Abdillâh: **İlelu'n-Nahv**, thk. Mahmud Muhammed Mahmud Nassâr, Beyrut, Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2013.
- İbn Yaîş, Ebû'l-Bekâ el-Halebî: **Şerhu'l-Mufasssal**, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 2001.
- Kafes, Mahmut: "Ebû Hayyân el-Endelûsî", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1994, X, 52-53.
- Kanar, Mehmet: **Türkçe – Farsça Sözlük**, İstanbul, Say Yayınları, 2012.
- Kapar, Mehmet Ali: "Kus b. Sâide", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2002, C. XXII, s. 460.
- Kıftî, Cemaluddin Ebû'l-Hasen: **İnbâhû'r-ruvât alâ enbâhi'n-nuhât**, thk. Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahim, Kahire, Dâru'l-kütübi'l-Misriyye, 1995.
- Kılıç, Hulusi: "İbn Ebû İshâk", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1999, C. XIX, s. 435.
- Levhân, Mahmud Kerim Câsim: "el-İlletü'n-nahviyye inde ulemâi'l-arabiyye", **Mecelle-tu'l-ulûmu'l-İslâmiyye**, Bağdat, 2018, sy. 8, s. 193-206.

- Lugavî, Ebû't-Tayyib: **Merâtibu'n-nahviyyîn**, thk. Muhammed Ebû'l-Fadl İbrahim, Beyrut, Mektebetü'l-asriyye, 2009.
- Ma'lûf, Luvîs: **el-Müncid fi'l-luga**, Beyrut, el-Matba'atu'l-Katûlikiyye, 1956.
- Mansûr, Muhammed Hâlid: **Tenkîhu'l-vasîf fi ilmi't-tecvîd**, Amman, Dâru'l-Menâhic, 2000.
- Mekrem, Abdulâl Sâlim: **el-Halkatu'l-mefkûde fi'n-nahvi'l-Arabî**, Beyrut, Müessesetü'r-ri-sale, 1993.
- Mert, Hasan Basri: **Basra ve Kufe Ekollerinin Nahiv İhtilaflarında İletin Rolü**, Marmara Üniversitesi SBE, İstanbul, 2017, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Meylânî, Muhammed b. Abdurrahim: **Şerhu'l-Muğnî**, İstanbul, Salah Bilici Yayınları, 2004.
- Mustafa, İbrahim: **el-Mu'cemu'l-vasîf**, İskenderiye, Dâru'd-da've, 2006.
- Mübarek, Hüseyin: **Fıkhu'l-luğa**, Basra, Matba'atu Câmîati'l-Basra, 1987.
- Mübarek, Mâzin: **en-Nahvu'l-Arabî el-illetu'n-nahviyye neş'etüha ve tatavvuruha**, Beyrut, Dâru'l-fikr, 1981.
- Mûleh, Hasan Humeys Said: **Nazariyyetu't-ta'lîl fi'n-nahv beyne'l-kudemâi ve'l-muhdişin**, Ammân, Dâru's-şurûq, 2000.
- Nahle, Mahmûd Ahmed: **Usûlü'n-nahvi'l-Arabî**, Beyrut, Daru'l-ulûmi'l-Arabiyye, 1987.
- Nesefî, Abdullah b. Ahmed: **Medariku't-tenzîl ve hakâiku't-te'vîl**, thk. Mervan Muhammed eş-Şa'âr, Beyrut, Daru'n-nefâis, 2009.
- Özaydın, Abdülkerim: "Arap", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1991, C. III, s. 321-324.
- Özbalıkcı, Mehmet Reşit: **Kur'ân ve Hadis'in Arap Gramerindeki Rolü**, İzmir, Yemi Akademi Yayınları, 2006.
- "İbn Hişâm en-Nahvî", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1999, C. XX, s. 74-77.
- "Sibeveyh", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2009, C. XXXVII, s. 130-134.
- Pâlevî, Alâeddin: **er-Risâletu'l-alâiyye fi'l-ileli'n-nahviyye**, Şam, Dâru'l-Endelüs, 2004.
- Râcihî, Abduh: **et-Tatbîku'n-nahvî**, Beyrut, Dâru'n-nahdati'l-arabiyye, 2010.
- Râzî, Muhammed b. Ebûbekir: **Muhtaru's-Sihâh**, thk., Yusuf Şeyh Muhammed, Beyrut, el-Mektebetü'l-asriyye, 1999.
- Rummânî, Ebû'l-Hasen Ali b. İsa b. Ali: **Kitabu'l-hudûd fi'n-nahv**, thk., Betûl Kâsım Nâsir, Bağdat, yy., trs.
- Sabbân, Muhammed b. Ali: **Hâşiyetu's-sabbân**, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1997.
- Sâlih, Subhî: **Hadis İlimleri ve Hadis İstılahları**, çev. Yaşar Kandemir, İstanbul, İFAV Yayınları, 2014.
- Sâmirî, Fâdîl Sâlih: **Me'âni'n-nahv**, Ammân, Dâru'l-Fikr, 2000.
- Sekkâkî, Ebû Ya'kûb Sirâcüddîn: **Miftâhu'l-'ulûm**, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1987.
- Sevinç, Rıfat Resul: "Arapçada İletin Yeri, Kabulü ve Reddi Konusunda Gramer Âlimlerinin İlette Yaklaşımı" **EKEV Akademi Dergisi**, Erzurum, 2015, sy. 61, s. 379-398.
- Sibeveyh, Ebû Amr b. Osman: **el-Kitâb**, thk. Abdusselam Muhammed Hârûn, Kâhire, Mektebetü'l hancî, 1988.
- Sîrâfî, Ebû Saîd: **Ahbâru'n-nahviyyîn el-Basriyyîn**, thk., Taha Muhammed ez-Zeynî, Kahire, Dâru mektebeti Mustafa, 1966.
- Sîvâsî, Ahmed b. Muhammed: **Hallu'l-me'âkid fi şerhi'l-kavâ'id**, İstanbul, Şefkat Yayınları, 2010.
- Süyûtî, Celâlüddîn: **el-İtkan fi ulûmi'l-Kur'ân**, Mısır, Daru's-sahabe, 2016.
- Hem'u'l-hevâmi' fi şerh-i Cem'i'l-cevâmi'**, thk. Ahmed Şemseddin, Beyrut, Daru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1998.
- el-İktirâh fi ilm-i usuli'n-Nahv**, thk. Muhammed Hasan İsmail, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 2011.
- el-Eşbâh ve'n-nezâir**, Şam, Mecmau'l-lugati'l-Arabiyye, 1987.
- Şaban, Zekiyyüddîn: **Usûlu'l-fıkhi'l-İslâmî**, Beyrüt, Daru'l-kutub, 1971.

- Şâtübî, Ebû İshâk: **el-Makâsıdu's-şâfiye fi şerhi'l-hulasati'l-Kâfiye**, thk. İbrahim el-Bennâ vd., Mekke, Câmîiatu Ümmi'l-Kurâ, 2008.
- Şâtübî, Kâsım b. Firruh: **Hirzu'l-emânî ve vechu't-tehânî**, thk. Muhammed b. Temîm ez-Za'бі, Cidde, Mektebetü dâru'l-hüdâ, 2005.
- Şurrâb, Muhammed b. Muhammed: **Şerhu's-şevâhidi's-şiriyye**, Beyrut, Risale Yayınları, 2007.
- Taberânî, Ebü'l-Kâsım: **el-Mu'cemu'l-Kebîr**, thk. Hamdî b. Abdülmecid es-Selefi, Kahire, Mektebetu İbn Teymiye, 1994.
- Topuzoğlu, Tevfik Rüştü: "Halîl b. Ahmed", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 1997, C. XV, s. 309-312.
- Tur, Salih: "Samî Diller Üzerine Bir İnceleme", **Şarkiyat Mecmuası**, İstanbul, 2009.
- Tülücü, Süleyman: "Muallakat", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2005, C. XXX, s. 310-312.
- Ukberî, Ebü'l-Bekâ: **el-Lübâb fi 'ileli'l-binâ'i ve'l-i'râb**, thk. Muhammed Osman, Kahire, Mektebetü's-sekâfe ed-dîniyye, 2009.
- Uşmûnî, Nüreddin Ali: **Menhecü's-sâlik ilâ Elfiyyeti İbn Mâlik**, Beyrut, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, 1997.
- Üçok, Necip: **Genel Dilbilim (Lengüistik)**, İstanbul, Multilingual Yayınları, 2004.
- Ürün, Ahmet Kazım: **Klasik Arap Edebiyatı**, Konya, Çizgi Kitabevi, 2015.
- Yalar, Mehmet: "Arap Şiiri", **İslam Medeniyetinde Dil İlimleri**, Edit. İsmail Güler, İstanbul, İSAM Yayınları, 2015.
- Yazıcı, Hüseyin: "İbnü's-Serrâc", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2000, XXI, 205-206.
- Yerinde, Adem: **Klasik Nahiv Eleştirisi İbn Madâ el-Kurtubî**, İstanbul, Ocak Yayınları, 2015.
- "Nahiv Kavramının Tarihi Arka Planı ve Terimleşme Süreci", **İÜ Şarkiyat Mecmuası**, Sayı 30 (2017-1) s. 209-259.
- Yiğit, İsmail: "Osman", **DİA**, İstanbul, TDV Yayınları, 2007, C. XXXIII, s. 438-443.
- Zeccâcî, Ebü'l-Kâsım: **el-İzâh fi ileli'n-Nahv**, thk. Mâzin el-Mübarek, Beyrut, Dâru'n-nefâis, 2011.
- el-Cümel fi'n-Nahv**, thk. Ali Tevfik el-Hamad, Beyrut, Müessesetü'r-risâle, 1984.
- Zemahşerî, Mahmûd Ebü'l-Kâsım: **el-Mufassal fi ilmi'l-Arabiyye**, thk. Fahr Salih Kadâre, Amman, Dâru Ammâr, 2004.
- Zeydan, Abdülkerim: **el-Vecîz fi usûli'l-fikh**, Beyrut, Risale Yayınları, 2006.